

היגשים לשוניים בפרשת קרח עט

דקדוקי קריאה בפרשה בהפטר ובראשון של חקת

טז ג כִּי כָל-הָעֵדָה: טעם מהפך בתיבה כִּי בלבד, הכ"ף במילה כָּל רפויה כדין בגדכפ"ת אחרי מילה המסתיימת בהברה פתוחה וטעם מחבר. יש לשים לב במקומות אחרים¹

טז ג תַּתְנִשְׂאוּ: שי"ן שמאלית בשווא נע, אחרת זה משנה את המשמעות. לא תתנסו!

טז ה וְאֶל-כָּל-עֵדְתָּ: העמדה קלה באל"ף

טז ז וַתִּנּוּ בָהֶן | אֵשׁ: וַתִּנּוּ במונח ולא במקף

טז ט הַמַּעֲט: המ"ם רפויה ללא דגש ובשווא נח, כן הדבר גם בהמשך. וכן הוסבר לעיל יג יח

טז יא תִּלְנִנוּ: דגש חזק בלמ"ד, מלשון תלונה ולא לינה, שאז אין דגש והתי"ו קמוצה

טז טו אַחַד אֶת-אֶחָד: יש לשים לב להבדלי הניקוד

טז כו בְּכָל-חֲטֹאתֵם: הטי"ת בחולם

טז טז אֶתְּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר: יש להאזין מעט את קריאת תיבת וְאַהֲרֹן להסמיכה לקודמתה, שלא יישמע 'אֶתְּה וְהֵם - וְאַהֲרֹן מִחֵר'

טז כא הַבְּדִלּוֹ: הטעמה משנית בב"ת. כִּרְגָע: הכ"ף בשווא נע

טז כב הָאִישׁ: הה"א בקמץ והיא ה"א הידיעה לפי רב הפרשנים

טז כד הָעֵלֹל: העמדה קלה בה"א בדומה גם בהמשך כז וַיַּעֲלֹ

טז כז וַנִּשְׁיָהֶם וּבִנְיָהֶם וְטַפָּם: כך מוטעם ברב הספרים²

טז לד נָסוּ: במלעיל

טז לה וַתֹּאכַל: מלעיל

יז ב וַיִּרְם: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, כן הדבר, דהיינו שווא בוא"ו, גם בפסוק הבא 'וַעֲשׂוּ' וַיִּהְיוּ'

יז ה וַכַּעֲדָתָּ: הטעמה משנית בכ"ף

יז טו נַעֲצָרָה: העמדה קלה בנו"ן למנוע הבלעת הע"ן החטופה

יז כב וַיִּנָּח: היר"ד בפתח, דגש חזק בנו"ן ובמלרע

יז כג וַיֵּצֵא פָּרַח: טעם נסוג אחר ליר"ד. וַיֵּצֵא צִיץ: יש להיזהר בהפרדת התיבות, תיבות וַיֵּצֵא, וַיֵּצֵא במלעיל והצד"י בצירי

יז כח כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל-מִשְׁכַּן ה' יָמוּת: אֶל-מִשְׁכַּן ה' כך הפיסוק, גם לפי ההטעמה, אבל צריך להקפיד כאן יותר כדי שלא ישמע ח"ו מחרף, כ"כ במנחת שי

יח ב וַיִּשְׁרְתוּדָ: הוא"ו בחירק מלא, אין לקרוא כאילו יש שם שווא ביו"ד³

יח ד וַזָּר לֹא-יִקְרַב אֲלֵיכֶם: טעם טפחא בתיבת וַזָּר

יח ח לְמִשְׁחָה: המ"ם בקמץ קטן, כך גם בהמשך הפסוק לְחֹק-עוֹלָם, קמץ קטן בחי"ת

¹ בקטע "בית יעקב" הנאמר ע"י עדות המזרח והמערב לפני שיר של יום אומרים פסוק ממיכה ד ה: כִּי כָל-הָעַמִּים ושם כָּל בכ"ף דגושה, ויש טועים בזה, גם סידורים.

² לפי תורה קדומה, על סמך כל התיגאן, הטפחא בתיבת 'ונשיהם'

³ בתנ"ך בריואר, גם בכתר בר-אילן אין ציון לחטף פתח ברי"ש. לכן גם הנוהגים לבטא ברכו רי"ש בחטף פתח, אינם צריכים לנהוג כן כאן.

יח ט זֶה-יְהִי לָךְ: תִּיבֵת זֶה- מוקפת וכך היא ההטעמה הנכונה. אין טעם נסוג אחור ולכן לא שייך דגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק⁴
 יח י יְהִי-לָךְ: נחץ (הטעמה משנית) ביר"ד מפני הגעיה שם, דגש חזק בלמ"ד מדין דחיק
 יח יג יֹאכְלֶנּוּ: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מן הדפוסים
 יח טו לְכָל-בָּשָׂר: געיה בלמ"ד החטופה
 יח יז בְּכֹר-שׁוֹר: געיה בבלי"ת החטופה. כָּשָׁב: להיזהר משיכול האותיות
 יח כ וְנִחַלְתָּ: הטעמה משנית בלמ"ד והת"ו בשווא נע
 יח כד אֶת-מַעֲשֶׂיךָ: העי"ן בשווא נח, אין לקרא כאילו מנוקדת בפתח
 יח כו בְּנִחַלְתְּכֶם: געיה בנו"ן
 יח כז וְכַמְלָאָה: געיה בכ"ף והמ"ם בשווא נע
 יח כח מַעֲשֵׂי־תִיֶכֶם: העי"ן בשווא נח והשי"ן בשווא נע
 יח כט אֶת-מִקְדָּשׁוֹ: הדל"ת בשווא נע, לא בקמץ
 יח ל כְּתֹבֹאת גֵּרֶן וְכְתֹבֹאת יָקָב: תִּיבֵת כְּתֹבֹאת במלרע, אין טעם נסוג אחור
הפטרת קורח, שמואל א יא יד – יב כב:
 יב ב וְשִׁבְתִּי: שי"ן שמאלית
 יב ג אֶת-שׁוֹרִי | מִי: פסק אחרי שור. וְאַעֲלִים: הו"ו אינה בקמץ כו"ו ההיפוך, העי"ן בשווא נח
 יב ה מִצְאֲתָם: האל"ף כלל אינה נשמעת
 יב ט סִיסְרָא: הסמ"ך השנייה בשווא נע
 יב י וְנַעֲבֹדְךָ: כ"ף סופית דגושה
 יב יב וְתֹאמְרוּ לִי: טעם נסוג אחור לת"ו
 יב יד אִם-תִּירָאוּ: געיה בת"ו והר"ש בשווא נע, לשון יִרְאָה ולא ראייה
 יב יז וְיִתֶּן: הו"ו שוואית ולא בפתח
ראשון של חקת:
 ב וְיִקְחוּ: ו"ו בשווא נע. אֱלֹיֶךָ פָּרָה: הפ"א רפויה
 ז וְכַפֵּס: הבלי"ת בסגול ולא בצירי, וכן בפסוק י. וְאַחֲרַיָּא אֶל-הַמַּחֲנֶה: טעם טפחא בתיבת וְאַחֲרַיָּא
 יד בְּאֶהָל: הבלי"ת בשווא, אך בהמשך הפסוק בְּאֶהָל מיודע, הבלי"ת בקמץ
 טז בַּחֲלָל-חֶרֶב: געיה בבלי"ת הראשונה

דפי פרשת השבוע בר-אילן קורח עט

⁴ אין היר"ד מודגשת מדין דחיק. בחומשים רגילים יש טעם מונח במילה זֶה ולכן אין מקום לדגש. גם במדויקים, בהם זֶה מוקפת ל-יְהִי, אין דגש דחיק ביר"ד.

מאיר ליכטנשטיין רב קהילת "אוהל יונה מנחם" בבית שמש, מרצה במכללת הרצוג ובמדרשה בבר אילן.

טלית שכולה תכלת

כמעשה סיפור המסופר באמצעות קריקטורות, כך מעשה הסיפור המקראי, המסופר באמצעות ריבועים שיש בהם תמונות של שלבים שונים בעלילה, ללא רצף מלא ביניהם. דרכו של הסיפור המקראי המורחב, המסופר מחדש במדרש, הוא לצייר תמונות נוספות ולשבץ בין התמונות המקראיות, וכך משורטט עבורנו סיפור רחב יותר.

בדרך זו נהג בעל המדרש בתיאור מעשה המרד של קרח כנגד משה ואהרן. המקרא מתאר את מעשה ההתקהלות של קרח ועדתו בשפה לקונית, הנעדרת דרמה: "וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן", ואילו המדרש מתאר את אותה התקהלות כתהלוכה ססגונית של קרח ועדתו:

מה עשה?

עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות, רובן משבט ראובן שכוניו... והלבישן טליתות שכולן תכלת. באו ועמדו לפני משה.

אמרו לו: טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה?

אמר להם: חייבת.

התחילו לשחק עליו: אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה? (רש"י במ' מזג, על פי במדבר רבה, פרשה י"ח, ג).

בעל המדרש שאב את ההשראה 'להלביש' את משתתפי ההתקהלות כנגד משה ואהרן בטלית שכולה תכלת, מסמיכותה של פרשתנו לפרשת ציצית.

א"ה. כלפי לייא?⁵ נראה שדעת הכותב היא שכל עניין הטליתות הוא רק משל, אבל מהמשך דבריו, נראה שבאמת מקבל את הדרשה שכך נהג קורח. לכן הביטוי 'שאב את ההשראה להלביש' אינו במקום. המדרש משלים בקיצור רב פרטים שהתורה לא מצאה לנחוץ לכלול בתורה שבכתב, ואינם בגדר פשוטו של מקרא.

דברי קרח: "כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קְדוֹשִׁים", הם הד ברור להצהרה של מצוות ציצית: "וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם" (במדבר טו, מ). קרח, המלביש את עדתו בטליתות שכולן תכלת, המזכירות את המעיל של הכהן הגדול שהוא "כָּלִיל תְּכֵלֶת" (שמות כח, לא), ממחיש במעשהו באופן סמלי את טענתו ש"כל העדה כולם קדושים". עדת ישראל שכולה קדושה משולה לטלית שכולה תכלת, והיא אינה זקוקה לפתיל תכלת, המסמל את המנהיג השונה מקהל עדתו.

לכאורה, קרח צודק, הן במשל והן בנמשל. ואכן יש לתהות למה יש להטיל תכלת בבגד שכולו תכלת, הרי יש לכאורה צדק בטענה "אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה?" כמו כן, ברור שיש צדק גם בנמשל: ודאי שכל העדה כולם קדושים, כלשון התביעה המופנית לעם כולו בפרשת ציצית: "וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם". ועדיין, דומני שלא אטעה באמירה שבאופן אינטואיטיבי, אף לפני שנגדיר את טיבם של הדברים, ברור למעיין שיש נימה דמגוגית בדברי קרח. כדרכם של דמגוגים, קרח ערבב אמת בעקר, מה שמקשה לעמוד על הכשל שבדבריו. האמת שבדבריו סחפה אחריה אוהדים, והקשתה לזהות את העקר שבדבריו.

סבי, מו"ר הגרי"ד הלוי סולובייצ'ק זצ"ל, עמד על כך במסה "ובקשתם משם":

⁵ ביטוי תלמודי שמשמעו מעין 'לאיזה כיוון'.

אימרת קרח וכל עדתו "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ד' ומדוע תתנשא על קהל ד'", מקצתה אמת ומקצתה שקר. היסוד היה אמיתי, המסקנה היתה שקר. נכון הוא, כי הקדושה החיצונית-האקזוטית של כלל ישראל, המחייבת את כל אחד מאתנו בעשיית המצוות, אינה מבדילה בין קטן וגדול. ברם, הקדושה הפנימית האזוטית תלויה בגדלות האדם, במעופו ובעמקותו. כל שהאדם גדול, קדושתו גדולה. הרבה פרשיות בתורה נאמרו בלשון יחיד, החוויה הפנימית יחידה היא. אין חווית ראובן דומה לחווית שמעון, השוני שבחוויה יוצר שוני בקדושת היחידים (הדרום מ"ז, עמ' 28).

נסה לדייק את הדברים, באמצעות עיון בסוגיה אודות ההלכה של טלית שכולה תכלת, המעלה עבורנו נתונים מפתיעים שיאפשרו לנו חשיבה מחודשת על טענת קרח ועדתו.

שוניו בתלמוד בבלי, מסכת מנחות מא ע"ב:

טלית אין פוטר בה אלא מינה, טלית שכולה תכלת – מביא תכלת ודבר אחר ותולה בה.

לדעת רש"י בפירושו לסוגיה שם, הסוגיה מדייקת עבורנו את פרשנות המשנה במנחות ד, א, המתארת את חוטי הציצית כמורכבים מחוטים בשני צבעים – תכלת ולבן. הסוגיה מלמדת ש"לבן" אין פירושו שיש להטיל דווקא חוטים בצבע לבן. הקביעה: "טלית אין פוטר בה אלא מינה", מתפרשת שעל ה"לבן" להיות בצבע הדומה לצבע הבגד. בלשון רש"י שם: "אם אדומה היא יטיל בה שני חוטים אדומים ושני חוטים תכלת וכן שאר גוונים". על רקע זה רש"י מסביר את הבעייתיות של הטלת ציצית בטלית שכולה תכלת. לאור החובה להטיל חוטים בצבע הבגד, יוצא שיש להטיל את כל החוטים בבגד זה בצבע תכלת. ברם, לא ניתן לעשות כן משום שיש הלכה המחייבת להטיל חוטים בשני צבעים שונים. לכן קובעת הסוגיה שם שבטלית שכולה תכלת, בשונה מכל בגד אחר, יש להטיל חוטים בצבע השונה מצבע הבגד יחד עם חוטי תכלת.

הרמב"ם פירש את הסוגיה באופן דומה ולכן פסק בהלכות ציצית ב, ח:⁶

טלית שהיא כולה אדומה או ירוקה או משאר צבעונין עושה חוטי לבן שלה כעין צבעה אם ירוקה ירוקין אם אדומה אדומין.

היתה כולה תכלת עושה לבן שלה משאר צבעונין חוץ מן השחור מפני שהוא נראה כתכלת, וכורך על הכל חוט אחד תכלת כדרך שעושין בשאר ציציות שאין צבועין.

מדברי רש"י והרמב"ם אנחנו למדים שהבעייתיות ההלכתית של הטלת ציצית בטלית שכולה תכלת אינה זו שהצביע עליה קרח. לדברי המדרש, קרח סבר שהקושי הוא בהטלת חוטי התכלת; מה טעם להטיל חוטי תכלת בטלית שכולה תכלת? ברם לדברי רש"י והרמב"ם מתברר אחרת: הבעיה העיקרית בטלית שכולה תכלת היא היעדר היכולת להטיל בה "לבן". לא ניתן להטיל בבגד זה חוטי "לבן" – חוטים בצבע דומה לצבע הבגד, שכן צבעם דומה לצבע של חוטי התכלת.

דברים אלו מדייקים עבורנו את הכשל שבדברי קרח. הבעייתיות שבטלית שכולה תכלת היא בטלית עצמה. לדברי רש"י, חוטי הציצית אמורים להיות משני צבעים שונים: צבע הבגד וצבע תכלת. ממילא, הקביעה, שלא ניתן להטיל "לבן" בטלית שכולה תכלת, היא ביסודו של דבר קביעה שהתורה לא תיארה בפרשת ציצית אדם הלובש טלית שכולה תכלת. אדם אמור ללבוש בגד בצבע שאינו תכלת, והתכלת אמורה להיות רק פתיל אותו מצרפים לבגד ו"ללבן". קרח הלין על החיוב

⁶ ראשונים אחרים חלקו על פירוש רש"י ורמב"ם, והדברים כאן נאמרים בעקבות רש"י ורמב"ם.

להטיל תכלת בטלית שכולה תכלת, אולם לאמיתו של דבר הבעייתיות היא בעצם מעשהו של קרח, שלבש טלית שכולה תכלת.

זה לא מקרי שהמונח "טלית שכולה תכלת" הפך בשפה העברית למשל לדבר מושלם שאין בו שום פגם, בייחוד מבחינה מוסרית. השימוש הרגיל בביטוי הוא בדר"כ בשלילה או באירוניה, כגון: "תפסיק להאשים את כולם. גם אתה לא טלית שכולה תכלת". זאת משום שיש מן הצביעות בעצם לבישת טלית שכולה תכלת על ידי קרח יחד עם הטפה לאחרים על עממיות.

א"ה. כמדומה הביטוי 'טלית שכולה תכלת' משמש רק בשלילה, לא מצינו שיכנו אדם שלם כלול בהדרו, בכינוי זה. יתכן שיכנוהו כך בלעג⁷.

העקר של קרח מוכח מתוכו – טלית שכולה תכלת היא טלית יקרה מאוד. פרופ' זהר עמר עשה ניסיון לצבוע טלית שכולה תכלת, והוא חישב שיש להשתמש לשם כך בחומר צביעה שהופק מכאלף חלזונות, ולכן מחיר טלית שכזו נמדד באלפי שקלים. כמה צביעות יש באדם השובש בגד יוקרתי שאינו בהישג יד של כל אדם, ומטיף לעממיות: "כל העדה כולם קדושים". קרח נשמע כמו מי שמבטיח 'מכונית לכל פועל', אך הוא עצמו נוסע במכונית יוקרה.

א"ה. לא נאמר כאן שזה היה לבוש מנקר עיניים שקורח לבש, אלא שלצורך לקנתר הוא ועדתו לבשו טליתות שכולם תכלת.

הד לבעייתיות שיש בלבישת טלית שכולה תכלת יש בגמרא, מנחות לט ע"א, המתארת אדם שלבש גלימה שכולה תכלת, והטיל בה תכלת, ורב העיר עליו: "אי גלימא ולא יאי תכלתא" (= נאה הגלימה אך לא יאה התכלת). אף מבלי להיכנס לעיון מדוקדק בתיאור הפגם שמצא רב באופן שאדם זה קשר את התכלת, נוכל להבין שנימת הביקורת של רב כלפיו קשורה אף בכך שהוא לבש טלית שכולה תכלת. אדם זה התהדר בבגד נאה; יש להניח שהוא התהלך כטווס, מרוצה מהמבטים המופנים אליו ברחוב. ברם, אין זה מפתיע עדווקא הוא קשר את הציציות שלו באופן שעליו רק אמר "ולא יאי תכלתא".

יותר משנאה לאדם ללבוש טלית שכולה תכלת, נאה יותר לאדם מישראל ללבוש בגד לבן ולהטיל בו פתיל תכלת. רבותינו עמדו על כך שיש סימבוליקה בצבעים של חוטי הציצית. צבע ה"לבן" מסמל את צבע הבגד, את הארציות של האדם, את המקום שבו הוא נמצא בהווה. ואילו צבע התכלת מסמל את הים הדומה לרקיע: את המקום שעל האדם לשאוף להגיע אליו. לבישת בגד "לבן" והטלת שני צבעים של חוטים בו מבטאת את הקריאה לחיות חיים של "סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". ה"לבן" מוצב ארצה, ופתיל התכלת מזכיר לאדם את חובתו לשאוף ליותר. היכולת לשאוף ליותר קיימת רק אם מאמינים שיש דרגות שונות של קדושה, ושניתן להתקדם מדרגה לדרגה. לעומת זאת, מי ששובש טלית שכולה תכלת כאילו מצהיר בכך שהוא כבר הגיע לרקיע, וממילא הוא אדם שחי חיים שאין בהם קריאה להתקדשות. הדרך היחידה להאמין ש"כל העדה כולם קדושים" היא לרדד את מושג הקדושה. אין משמעות לתכלת שלא באה יחד עם לבן, שכן כדי לראות את התכלת אנחנו זקוקים לצבע הלבן כרקע. הקדושה אינה יעד שבו נחים על מי מנוחות. הציצית קוראת לנו להיות קדושים, והכוונה היא לחיות חיים של עבודת ד' ומאמץ והתקדמות כלפי השמיים. ע"כ הרב מאיר ליכטנשטיין.

יז כ טיפת דיו של רש"י – דיונים בפירושים הדקדוקיים של רש"י מהרב יצחק ישעי' וייס נר"ו גאב"ד נוה אחיעזר

⁷ ויש שיכנוהו 'חמור שכולו תכלת' ע"פ ספר ילדים של נחום גוטמן.

וְהִשְׁכַּחְתִּי מֵעַל אֶת תְּלֻפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר יז, כ), ברש"י: וְהִשְׁכַּחְתִּי, כְּמוֹ וַיִּשְׁכַּח הַמִּים (בראשית ח, ט), וְחִמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה (אסתר ז, י).

במחברת מנחם: 'שך', מתחלק לב' מחלקות, האחד, וישכו המים, כְּשֶׁךְ חִמַּת הַמֶּלֶךְ (אסתר ב, א) וחמת המלך שככה. כמו נחה. נוכמדומה שלא כלל וְהִשְׁכַּחְתִּי בספרון. אבל רבי יהודה אבן חיוג בספרו פעלי הכפל (עמ' 118) כללם יחד: שכך, שכותי, ישוך, וישכו המים, כְּשֶׁךְ חִמַּת הַמֶּלֶךְ, וחמת המלך שככה. והפועל הכבד והשכתי מעלי, אשך ישך ישכו. ובעקבותיו כללו גם רבינו יונה אבן ג'נאח בערך 'שכך': וחמת המלך שככה, וישכו המים, והשכתי מעלי, וכבר נזכר בספר בעלי הכפל. והר"ש פרחון במחברת הערוך (שכך) העתיקו וביאר: לשון הנחה והשקט. וכן כְּשֶׁךְ יְקוֹשִׁים (ירמיהו ה, כו) פירוש כנוח מעלי מוקש ופח. וכן הרד"ק בשרש 'שכך' העתיקו, ומבאר: והפעל הכבד והשכותי מעלי, כלם עניין הנחה.

ביאור אונקלוס של שפטל שמות לג כג: וְהִסְרִיתִי אֶת כְּפִי (שמות לג, כג) ת' ואעדי ית דברת יקרי מפני כבודו של משה לא תרגם והסירותי את כפי בלשון גנון כיון שאינו רוצה לומר שיסיר הקב"ה שמירתו ממשה לפיכך אומר הסיבה תחת הפעולה הנאמרת, כדרך שהראיתי בהרבה מקומות מטה שנאמר והשכותי את כפי עד עברי [א"ה. לשון המקרא וְהִסְרִיתִי כְּפִי עָלָיָהּ עַד עָבְרִי (שמות לג, כב)] ידענו שהסרת הכף תהיה בסיבת הסרת המראה וזה שתרגם ואעדי ית דברת יקרי טעמו כשתסתלק הנהגת כבודי מנגד פניך ללכת משם ולהלך' (רש"י) (ע"כ מביאור אונקלוס).

המשך טיפת דיו ויגמל שקדים (במדבר יז, כג), רש"י: ויגמל שקדים, כשהוכר הפרי הוכר שכן שקדים, לשון ויגדל חילד ויגמל (בראשית כא, ח), ולשון זה מזוי בפרי האילן, כמו ובסר גמל יהיה נצה (ישעיה יח, ה) וכו', ותרגומו וכפית שגדין, כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על זה:

פשוטו של רש"י בקצרה

ויגמל שקדים, אין פירושו שנקשרו עליו אשכולות שקדים, ולא שנשלם ונגמר פרי, אלא פירושו: ויגדלו והוכרו בו פירותיו, וכשהוכר הפרי הוכר שכן שקדים, לשון ויגדל חילד ויגמל, ולשון זה מזוי בפרי האילן, כמו ובסר גמל יהיה נצה וכו', שפירושו נגמל להיות הבוסר גסים כפול הלבן, דהיינו שנתגדל וניכרו פירותיו. ולפירוש אונקלוס כאן תרגומו וכפית שגדין, כמין אשכול שקדים יחד, כפותים זה על זה.

לאונקלוס 'ויגמול' משמעותו ויכפתו עליו, ולירושלמי ויונתן ויגמרו

בתרגום אונקלוס: וכפית שגדין, תרגם במשמעות כפיתה וקשירה, כמו שפירשו רש"י: כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על זה. ותרגום ירושלמי כת"י רומי ותרגום יונתן תרגמו: גמר ועבד לוזין. ותרגום ירושלמי הנדפס תרגם: וְהָסִיל לוֹזִין בְּרִ לוֹזִיא. – לתרגומיהם משמעות ויגמול ויגמר ויושלם.

לרבי מנחם ויגמול לשון רבוי וגידול

במחברת מנחם: 'גמל' מתחלק לג' מחלקות. האחד, גְּמוּלִי מְחָלָב (ישעיהו כח, ט), כְּגִמְלָה עָלַי אֲמֹן כְּגִמְלָה עָלַי נִפְשִׁי (תהלים קלא, ב), ויגדל חילד ויגמל, כְּאֲשֶׁר גִּמְלָתוֹ (שמואל א, א, כד), ויגמל שקדים (כאן). ובסר גמל. כולם לשון רבוי וגדול. השני, גְּמֻלָּתָהּ טוֹב וְלֹא רָע כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ (משלי לא, יב), וכו', עניין שילומים המה. השלישי, וְתִשָּׂא לְכָל גְּמֻלּוֹ (בראשית כד, כ) וכו'. – לדעתו הוא לשון רבוי וגידול, וכאן פירושו כמו ויגדל שקדים.

לרבי יונה ג'נאח ורד"ק ויגמול פירושו ונשלם פרי

בשרשים לרבינו יונה: גמל, אֲשֶׁר גִּמְלָנוּ אֹתוֹ (בראשית נ, טו), וכו', כל זה התחלה בטובה או ברעה. ויש שיהיה השבת גמול וכו'. ויגדל חילד ויגמל, נגמרה יניקתו, וכמוהו ביום הגמל את יצחק (בראשית כא, ח), גְּמוּלִי מְחָלָב ופעמים אומרים אותו על הגדול לאחר השלמת היניקה, כמו עד יגמל הנער, שבי עד גמלך אתו (שמואל א, א, כג), עד שתשלימי גדולו, וכו'. ונאמר עוד על האילנות בהשלמת פירותיהם, כמו ויגמל שקדים, ובסר גמל. – ובעקבותיו פירש גם הרד"ק בשרשיו:

השלמת ביטול הפירות. וכן פירש רד"ק (בראשית כא, ח): נשלמה יניקתו, והוא לכ"ד חדש משנולד, כמו שארז"ל (כתובות ס, א) כי בן דרך התינוק לינק. – לדעתו הוא לשון השלמת הפירות, כאן יתפרש ויושלמו פירותיו והיו שקדים, על דרך תרגומי ירושלמי ויונתן כנ"ל.

לרבי שלמה פרחון פירושו נתקשרו בו שקדים

ובמחברת הערוך (לר"ש פרחון): גמל, אֲשֶׁר גָּמְלוֹנוּ אֹתוֹ, וכו', אלו התחלת מעשה בין לטוב ובין לרע. אבל אלו לשון שילומים, שנאמר וְגָמְלָנִי ה' בְּצַדִּיקִי (תהלים יח, כא) וכיוצא בו. מין אחר, וְגָדַל הַיָּלֵד וְגָמַל וכו', פירוש תסיר אותו מן הדד. מין אחר, וְגָמַל שְׂקָדִים. וְבִסֵּר גָּמַל, פירוש קשירת גרגרי פירות, כמו הַתְּקַשֵּׁר⁸ מַעֲדָנוֹת בְּיָמָה (איוב לח, לא) וכו'. – לדעתו פירושו כתרסום אונקלוס, שנתקשרו בו שקדים.

פשוטו של רש"י ויגדל וניכרו בו פירות שקדים

וְגָמַל שְׂקָדִים, אין פירושו כאונקלוס ור"ש פרחון שמטה אהרן נקשרו עליו אשכולות שקדים, ולא שנשלם ונגמר פרוי כתרסומי ירושלמי ויונתן וכדעת רבי יונה ורד"ק אלא כרבי מנחם ויגדלו והוכרו בו פירותיו, כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים, לשון ויגדל הַיָּלֵד וְגָמַל, ולשון זה מאזי צפרי האילן, כמו וּבִסֵּר גָּמַל יְהוָה נֶצַח, שפירשו רש"י (שם) וגמל, נגמל להיות גסים כפול הלצן, דהיינו שנתגלל וניכרו פירותיו. וכו'. ולפירוש אונקלוס כאן תרגומו וכפית שגדלן, כמין אשכול שקדים יחד, כפוחים זה על זה.

ע"כ סיפת דיו של רש"י.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא אל תמנעו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושרים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺

⁸ א"ה. בכתר ארם-צובה הַתְּקַשֵּׁר – ת"י' בחטף פתח. לפי הכללים ה"א השאלה מנוקדת בחטף-פתח, לפני גרונית בפתח, לפני גרונית קמוצה בסגול, לפני אות שוואית בפתח. כשמנוקדת בפתח לפני שווא, לרוב יש דגש באות שאחרי ה"א (בדומה לה"א הידיעה), כשאין דגש השווא צריך להיות נח כמו במלה הַמְעֵט, גם בפרשת קורח, בלשון שאלה או בסתם, המ"ם רפויה ללא דגש, והמ"ם בשווא נח. לעתים האות השוואית אחרי ה"א השאלה ללא דגש ובחטף-פתח, אשר בבואו באות שאינה גרונית, הוא מראה על שווא נע.